

De Regenboog
Hellevoetsluis

De lat hoger leggen

Herman Liefahrt - directeur
Christiaan Rex - adjunct-directeur
Annet Baalbergen - intern begeleider en leerkracht

300 leerlingen
25 leerkrachten
12 groepen
Protestants-christelijk
Schoolgroep 2

*doelen stellen voor resultaten · toepassen
coöperatieve werkvormen · effectieve instructie*

‘We volgden de kinderen in hun ontwikkeling, maar waar wilden we eigenlijk naartoe?’ Herman Liefvaart

Aanleiding

Tot 2005 legde de Regenboogschool vooral de nadruk op het pedagogisch klimaat. Met veel aandacht voor zorg en begeleiding, creatieve vakken en excursies verzorgde een bevlogen team het onderwijs. Andere scholen kwamen zelfs kijken hoe de Regenboogschool dat aanpakte. Directeur Herman Liefvaart: ‘We vonden het belangrijk dat onze leerlingen lekker in hun vel zaten, daarom werkten we ontwikkelingsgericht. Ons primaire doel was dat de kinderen zich veilig en gezien voelden. Daar werkten we met hart en ziel aan. We zagen wel dat de leerresultaten achterbleven. Maar hoe we ook ons best deden, we kregen de resultaten niet omhoog. Dit had tot gevolg dat de inspectie ons in 2006 als ‘zeer zwak’ beoordeelde.’

Idealen op de helling

‘Het oordeel van de inspectie had een enorme impact op het team’, vertelt Annet Baalbergen. ‘Het leek alsof al onze idealen op de helling stonden. Mensen reageerden verslagen; zo hard werken en dan nog zijn de resultaten niet goed. Maar het was ook een eye opener.’ Christiaan Rex: ‘Ik ben me gaan verdiepen in toetsen en opbrengsten. En wat bleek? Wij streefden altijd naar een gemiddeld niveau C, maar op grond van de kenmerken van onze leerlingen zouden we eigenlijk een hoger niveau mogen verwachten. We beschouwden het als een gegeven als een leerling niet zo goed scoorde. We stonden er eerlijk gezegd geen moment bij stil dat het wel eens aan onze aanpak kon liggen. We hebben al die tijd te laag ingezet. We weten nu dat we, als we het op een andere manier aanpakken, veel meer uit onze leerlingen kunnen halen.’

Interventie

Eind 2006 besluit de Regenboogschool tot een aantal gefaseerde interventies:

Fase 1

- resultaatgericht werken aan hogere streefdoelen
- introductie van directe instructie
- verkennen coöperatieve werkvormen

Fase 2

- meer taaltijd: 600 taalminuten per week
- schoolbrede inzet van drie coöperatieve werkvormen
- nieuwe taalmethoden

Herman Liefvaart: ‘Om de verandering in gang te zetten, kozen we als eerste voor taal en lezen. Want daar profiteren leerlingen ook van bij de zaakvakken. We beginnen elk dagdeel met een halfuur

lezen. Dat doen we in alle groepen. We hebben nieuwe methoden ingevoerd (*Estafette*, *Nieuwsbegrip* en *Taaljournaal*) en werken nu met ambitieuze streefdoelen.’

Schoolmonitor

Christiaan Rex: ‘Om ook over een langere periode overzicht te houden op de doelen en resultaten, hebben we een schoolmonitor ontwikkeld. Dit is een overzicht van de resultaten van alle groepen en de ontwikkeling die ze doormaken. Daarop zien we in één oogopslag hoe de groepen ervoor staan, waar de aandachtspunten liggen en waar we op moeten sturen. Op basis van deze monitor maken we in het managementteam een diepteanalyse; vragen over nader onderzoek, conclusies en aanbevelingen.’

‘Op grond van de kenmerken van onze leerlingen zouden we een hoger niveau mogen verwachten.’ Christiaan Rex

De uitkomsten van de analyse bespreken we met het team. Het geeft een goed beeld van waar we staan en waar we naar toe willen.'

Houvast

Herman Liefvaart: 'We besloten de lat een stuk hoger te leggen. We hebben als streefniveau vaardigheidsscores vastgesteld die hoger liggen dan het niveau C waar we eerst mee werkten.' Maar wat is er voor nodig om die streefdoelen te bereiken? De Regenboogschool kiest voor het directe instructiemodel om de leerkrachten meer houvast te bieden. De leerkracht begint elke les met een terugblik: wat hebben we de vorige les gedaan en geleerd? Dan noemt de leerkracht de leerdoelen van de nieuwe les. Sommige leerlingen hebben baat bij een korte instructie en zelfstandig werken, anderen bij een verlengde instructie en meer begeleiding. Aan het eind van de les evalueert de leerkracht of de doelen behaald zijn.

Tour de France

Een ander houvast biedt het zogenaamde convergente differentiatiemodel. Herman Liefvaart: 'Wij hebben het over het 'Tour de France-model'. We starten de les met de hele groep, differentiëren in instructie en zelfstandig werken, en sluiten gezamenlijk af. Het peloton start telkens samen aan een nieuwe etappe, een nieuw leerstofonderdeel. We proberen de groep zoveel mogelijk bij elkaar te houden. Vroeger lieten we leerlingen te veel los om in hun eigen tempo te werken.'

Coöperatieve werkvormen

De school wil de betrokkenheid van leerlingen vergroten. Want leerlingen leren meer en zijn actiever betrokken bij de les als ze niet alleen van de leerkracht, maar ook van elkaar leren. Daarom verkent de Regenboogschool een aantal coöperatieve werkvormen. Het maakt het voor de leerkracht makkelijker om variatie aan te brengen in de lesopbouw. Uiteindelijk kiest de school voor drie vormen:

Denken – delen – uitwisselen: leerlingen denken na over een vraag van de leerkracht, vervolgens delen ze hun eigen antwoord met een andere leerling en ten slotte wisselen ze in de hele groep hun antwoorden uit.

Werken in duo's: leerlingen werken in tweetallen aan opdrachten, waarbij om beurten de één hardop denkt en de ander actief luistert en terugkoppelt.

Mysterieuze dozen: een werkvorm met vele toepassingen. Een voorbeeld: in twee dozen stopt de leerkracht verschillende objecten. In de ene doos bijvoorbeeld voorwerpen die beginnen met de letter B. De leerlingen moeten door hardop te denken achterhalen wat het ordenend principe is.

'We hebben zelfs ons godsdienstonderwijs voor de taallessen verschoven. Dat zegt wat, als christelijke school!' Herman Liefvaart

Resultaten

Na de omslag presteert de Regenboogschool eerst vooral op technisch lezen beter. Sinds 2008 zijn de eindopbrengsten weer voldoende. Er is meer rust in de klas, leerlingen weten beter waar ze aan toe zijn. De coöperatieve werkvormen zorgen er voor dat ze zich gehoord voelen. Ze hoeven niet te wachten tot de juf of meester ze iets vraagt, maar komen in duo's zelf aan het woord. Dankzij de coöperatieve werkvormen zijn ze meer betrokken bij de les. Dat draagt bij aan betere resultaten; een resultaat waar, behalve leerkrachten, ook de leerlingen zelf blij mee zijn.

De leerkrachten voelen zich nu zelf meer verantwoordelijk voor de resultaten van hun leerlingen. Annet Baalbergen trekt zich de analyse van toetsgegevens bijvoorbeeld persoonlijk aan. 'Na een toetsuitslag vraag ik me af wat ik zelf kan doen om de resultaten omhoog te krijgen. Ik ben er nu op gericht het beste uit de leerlingen te halen. In plaats van constateren dat de ene leerling veertig woorden per minuut leest en de andere vijftig, doe ik er nu mijn best voor dat ze allemaal zestig woorden per minuut halen.'

Borging

Hoe houdt de school de bereikte resultaten vast? Na iedere toetsronde maken we een schoolanalyse en een analyse van de Cito-gegevens', vertelt Herman Liefaart. 'Dat resulteert in een diepteanalyse, waaruit ook zorgsignalen zichtbaar worden. Al deze gegevens verwerken we in de schoolmonitor. Op basis hiervan maken we een onderzoeksplan met verbeterpunten. Bij de volgende toetsronde evalueren we deze weer. Toetsen en evalueren zijn onze instrumenten geworden om te blijven sturen op de gewenste doelen.'

Christiaan Rex: 'Je merkt niet alleen een omslag in de klassen, maar ook in de teamvergaderingen. De agenda is veranderd, we werken veel resultaatgerichter. Doordat de resultaten op korte termijn al zijn verbeterd, ervaart iedereen een gevoel van trots. Dat motiveert enorm om de volgende stap te zetten.'

Leiderschap

Herman Liefaart heeft als directeur de periode voor en na de omslag meegemaakt. Wat is er voor hem veranderd? 'Een grote verandering zit in het soort leiderschap dat nodig is, van beheersmatig naar onderwijskundig leiderschap.'

Het is nu mijn taak om mensen te motiveren, visie te ontwikkelen en het team goed aan te sturen. We zijn aan het zoeken naar een balans tussen resultaten en opbrengsten aan de ene kant en aandacht voor creativiteit aan de andere kant. Dat vinden we ook belangrijk. Er is rust gekomen en daardoor blijft er ook weer tijd over voor leuke activiteiten.'

Succesfactoren

- ✓ Hogere streefdoelen
- ✓ Effectieve instructie
- ✓ Convergente differentiatie
- ✓ Uitbreiden taal-leestijd
- ✓ Coöperatieve werkvormen
- ✓ Cultuuromslag: efficiënter, effectiever en doelgerichter

'Als je hoge doelen stelt en je werkt er samen hard aan, dan zie je dat leerlingen die doelen wél bereiken.' Christiaan Rex

Bekijk ook het filmpje op www.onderwijsinspectie.nl

Uitgelicht

Opbrengstgericht werken

Een opbrengstgerichte basisschool voldoet aan een aantal specifieke kenmerken en 'werkt systematisch en doelgericht aan het maximaliseren van leerlingprestaties'.

De school:

- stelt duidelijke doelen voor alle leerlingen;
- heeft leerkrachten die weten wat ze hun groep moeten leren;
- stemt het onderwijs af op wat leerlingen nodig hebben;
- analyseert problemen van leerlingen die doelen niet halen;
- verhelpt problemen door een goede leerlingenzorg;
- gaat jaarlijks na hoe alle groepen presteren;
- verbetert zich snel als prestaties tegenvallen.

Een goede analyse van toetsresultaten is een belangrijke voorwaarde voor opbrengstgericht werken. Vrijwel alle scholen weten veel over de prestaties van hun leerlingen, maar weten vaak niet hoe ze die gegevens kunnen gebruiken om prestaties te verbeteren. Leerlingvolgsystemen bieden hiervoor allerlei mogelijkheden, zoals het maken van trendanalyses en dwarsdoorsneden of het berekenen van het leerrendement. Het is raadzaam intern begeleiders en leerkrachten de gelegenheid te geven zich hierin te scholen.

Meer informatie: Inspectie van het Onderwijs (2010). *Opbrengstgericht werken in het basisonderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Convergente differentiatie

Een school moet haar onderwijs zodanig inrichten dat leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Het moet tevens afgestemd worden op de voortgang in de ontwikkeling van leerlingen.

Aangezien niet alle leerlingen hetzelfde zijn, dienen leerkrachten in hun lessen te differentiëren. Tijdens lesbezoeken gaat de inspectie na of leerkrachten dit planmatig doen tijdens de instructie- en verwerkingsfase van de les.

Voor zwakkere leerlingen is een systeem van convergente differentiatie effectiever dan een systeem waarbij de leerlingen in hun eigen tempo en op hun eigen niveau de lesstof doorlopen (divergente differentiatie). Dit laatste heeft als gevolg dat de verschillen tussen leerlingen verder toenemen. Bij convergente differentiatie proberen leerkrachten de groep zoveel mogelijk bij elkaar te houden en passen zij differentiatie toe door voorinstructie of verlengde instructie te geven en gebruik te maken van bijvoorbeeld minimumprogramma's en extra uitdagende programma's.

Meer informatie: K. Vernooij (2007). *Effectief leesonderwijs nader bekeken. Technisch Lezen, Woordenschat en Leesstrategieën. In samenhang*. Utrecht: PO-raad.

